

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОГРАФІКИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті розглядається проблема підготовки майбутніх учителів-філологів до використання інфографіки на уроках української літератури. Зокрема висвітлюються її функції та види. Інфографіка характеризується як інструмент сучасної освіти, напрями використання якої можуть бути різноманітними. Узагальнено досвід створення та використання інформаційної графіки зі студентами факультету філології та журналістики Херсонського державного університету спеціальності «Філологія (українська мова та література)» на заняттях із методики викладання української літератури та під час виробничої практики.*

Ключові слова: методика викладання української літератури, урок літератури, інноваційні методи навчання, інфографіка, вивчення біографії письменника, аналіз художнього твору.

Постановка проблеми. Закон України «Про освіту» метою освіти визначає забезпечення всебічного розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору. Потреби сучасного українського освітнього процесу й основні програмні документи щодо реформи загальноосвітньої та вищої школи спрямовують викладача курсу методики української літератури на подальше удосконалення системи вивчення дисципліни, пошук шляхів формування й розвитку загальних і предметних (спеціальних фахових) компетентностей, зокрема здатності формувати в учнів предметну (літературну) компетентність, здатності застосовувати у власній практичній діяльності сучасні підходи (особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний) до викладання української літератури на підставі передового українського й міжнародного досвіду, ефективні методи й освітні технології навчання (Закон України «Про вищу освіту», Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа», Концепція літературної освіти, Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти). *Літературну компетентність розглядають як готовність і здатність працювати з різними художніми текстами: розуміти їх зміст, з'ясувати авторську позицію і художні засоби її вираження, творити на основі прочитаного власні смисли щодо порушених проблем, висловлювати власну думку щодо прочитаного, сприймати художній твір як чинник формування життєвого досвіду та соціально-психологічного й соціокультурного становлення. Її формування можливе лише за умови врахування специфіки середовища масової комунікації і глобальної інформатизації та психологічних особливостей учнів цифрової епохи, зокрема таких, як «кліпове» мислення, нестійка увага, короткотривала пам'ять. Пропонуємо будувати процес вивчення художнього твору з урахуванням наочного підходу до формування знань та вмінь, що дозволить максимально використати потенційні можливості візуального мислення. Одним із головних напрямів такого підходу є інфографіка. Це графічний спосіб передачі інформації і знань, що дозволяє розв'язати цілий комплекс педагогічних завдань.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що інфографіка привертає увагу викладачів вищої школи та учителів загальноосвітніх навчальних закладів України. Так, Л. Панченко і М. Разорьонова (ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ) у своїй публікації виділяють функції інфографіки, визначають принципи її застосування та діляться досвідом викладання спецкурсу «Основи використання інфографіки в освіті» для науково-педагогічних працівників та методистів системи освіти. На думку дослідників, використання інфографіки має великі можливості, зокрема, в таких напрямках, як підвищення мотивації до навчання, пояснення та закріплення програмового матеріалу. Автори також констатують, що в нашій країні комп'ютерні засоби інфографіки у сфері вищої освіти використовуються недостатньо. Інші аспекти залучення інфографіки до підготовки фахівців у вищій школі досліджували О. Вовк, Л. Гризун, В. Заболотний, І. Луцик, В. Лашкевич, Н. Мисліцька, В. Мовчан, А. Мудрак, Р. Черемиський та ін. Досвідом використання інфографіки у загальноосвітніх навчальних закладах діляться на сторінках інтернету учителі-практики І. Власова, Ю. Григор'єва, С. Гутнева, О. Ноздрачова, У. Стукало, Н. Чачанідзе, Н. Ягодкіна та ін.

Формулювання мети статті. Метою нашої статті є висвітлення технології підготовки студентів-філологів до розробки та використання інфографіки в загальноосвітніх навчальних закладах у контексті професійної освіти майбутнього вчителя української літератури.

Виклад основного матеріалу. Метою дисципліни «Методика викладання української літератури» є формування у студентів-філологів знань та вмінь викладання курсу української літератури в середніх навчальних закладах усіх типів. На факультеті філології та журналістики Херсонського державного університету вона читається упродовж року для третьокурсників спеціальностей «Філологія (українська мова та література)*», «Філологія (українська, англійська мова та література)*». Авторська навчальна програма передбачає засвоєння третьокурсниками зокрема таких тем, як «Особливості сприймання художньої літератури учнями», «Методи і форми навчання», «Вивчення біографії письменника», «Методика вивчення художнього твору», «Наочність на уроках літератури». Опрацьовуючи першу з них звертаємо увагу студентів на психолого-педагогічні дослідження особливостей школярів початку третього тисячоліття. Вони належать до покоління Z, яке називають «першим глобально цифровим». Сучасні учні вважають себе єдиним цілим із портативними пристроями і переконані, що вай-фай важливіший за все. Ці діти не уявляють себе без соціальних мереж, ютуба й ігрової приставки. Вони «народилися з мобільним телефоном». Психологи підкреслюють, що їхнім цінностям ще тільки належить сформуватися. Інтернет рясніє висновками психологів щодо особливостей представників покоління Z:

- перевага «кліпового» мислення;
- несприйняття складного і складно представленого матеріалу;
- нездатність до засвоєння великого обсягу інформації;
- швидка втрата уваги через нудний виклад матеріалу;
- нерозвиненість комунікативних та мовленнєвих навичок;
- схильність до аутизації (спосіб взаємодії зі світом однолітків, із дитинства занурених у себе і нездатних спілкуватися з оточуючими);
- на перший план виходить споживання інформації, товарів, послуг, розваг;
- гіперактивність;
- невміння самостійно знаходити рішення і розподілити свій час [9].

Як наслідок, учителі української і світової літератур спостерігають загрозливу тенденцію: школярів усе менше приваблює процес читання художньої книги, особливо паперової. Дослідниця А. Варга стверджує: «Не будуть вони читати і змушувати їх безглуздо» [2]. На її думку, поява нових способів комунікації визначає тип культури і менталітет людей. «У сучасному світі ми поступово відмовляємося від уяви і переходимо на зоровий регістр», – запевняє науковець. – Зоровому сприйняттю не потрібно вчитися, відповідно, дитинство знову зникає, як і дорослість» [2]. Психолог запевняє: багато в чому винна і сама школа, що не дає дитині інформацію в зручному для неї вигляді та не пристосовується до реалій сучасного світу. Зараз педагоги шукають відповіді на питання про те, якого рівня складності необхідно подавати інформацію з дисципліни, як слід це

робити та як організувати допомогу і контроль. Отже, дослідники констатують, що сучасна школа не завжди має належні умови для розвитку особистості учня цифрової епохи. Учителям потрібно враховувати особливості цього покоління; шукати оптимальні шляхи подання інформації; опановувати нові методи, прийоми, технології навчання. На наш погляд, інфографіка є одним із таких варіантів.

Опрацьовуючи тему «Методи і форми навчання» звертаємо увагу студентів-філологів як на традиційні підходи, так і на інноваційні нароби учителів-практиків. Зокрема, мова йде про роботу з креолізованими текстами «нової природи» (комікси, буктрейлер, мотиватор на літературну тему, постер на літературну тему, буклет, скрапбукінг, фотоколаж на літературну тему з метою популяризації конкретного художнього тексту або творчості певного автора, кардмейкінг, «дуддл» (заставка для ГУГЛа, присвячена художньому твору або письменнику), про використання інтелект-карт, гіф-анімації, плейкаста, саундтрека, прийому сторітелінгу тощо. Говоримо і про інфографіку. Вона використовувалася людством із давніх часів. Її першими зразками вважають малюнки та мапи на стінах печер. У зв'язку із сучасним швидким зростанням кількості легких у використанні інструментів для її створення, інфографіка стала доступною для широкого кола користувачів. Соціальні мережі також сприяли її розповсюдженню у всіх куточках світу. Вікіпедія подає таке її визначення: «Інформаційна графіка або інфографіка (англ. Information graphics; infographics) – це графічне візуальне подання інформації, даних або знань, призначених для швидкого та чіткого відображення комплексної інформації». Прикладом може слугувати інфографіка, розроблена в 2014 році для відвідувачів онлайн-енциклопедії «Вікіпедія» (рис.1.1).

Рис. 1.1. Інфографіка для відвідувачів «Вікіпедії».

Завдяки поєднанню дизайну та інформації, для сприйняття матеріалу, поданого за допомогою інфографіки, достатньо декількох секунд.

Сучасні теоретики і практики мають різні погляди на те, які цілі, властивості й ознаки має інфографіка. Окремі науковці в царині теорії журналістики і дизайну вважають її різновидом ілюстрації, зокрема наголошують, що це карти, таблиці та схеми, а її мета полягає в наочному ілюструванні публікації. Частина фахівців розглядають інфографіку як повноправний засіб візуальної комунікації [19].

Незважаючи на відсутність єдності думок у колі дослідників, інфографіка сьогодні активно використовується у різних сферах – від бізнесу і журналістики, до освіти та науки. За її допомогою поширюється інформація **концептуального** характеру. Зокрема, **Концептуальні** засади реформування середньої школи «Нова українська школа» представлені

на сайті Міністерства науки та освіти України з використанням засобів інфографіки. «Сьогодні інфографіка все більшого значення набуває в напрямках розробки довідкових і навчальних систем, інтерактивних сервісів, у тому числі і навчального призначення» [4]. Вона дозволяє учням опрацьовувати інформацію та засвоювати її через домінуючий тип інтелекту і виступає як багатофункціональний інструмент, галузі застосування якого в освіті можуть бути досить різноманітними [3].

Серед основних функцій інфографіки виділяють такі: інформування; привернення уваги та підвищення інтересу до теми; полегшення сприйняття інформації (особливо перевантаженої цифровими даними); краще її розуміння; лаконічне поєднання великих обсягів інформації, чисел та візуального ряду; негайне і всеосяжне читання; посилення довіри до повідомлюваного тощо [5].

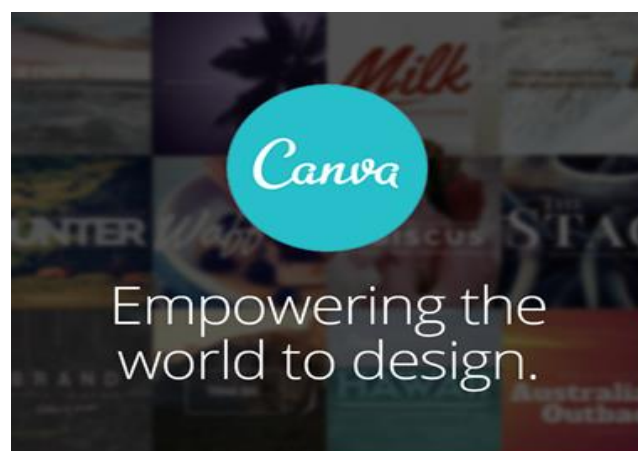
До видів найпростішої інфографіки зараховують таблиці, графіки, карти, кругові діаграми, логічні схеми. Складніша інфографіка може комбінувати текстові блоки, фотографії, карти, таблиці, діаграми, все, що сприяє створенню повноцінної графічної розповіді.

Аналіз наукових праць свідчить, що до засобів інфографіки можна віднести широке коло комп'ютерних ресурсів, а саме: онлайн джерело з візуалізації даних, засоби для створення хмарини слів, програмне забезпечення візуалізації даних, засоби проектування інфографіки онлайн, графічні редактори, програми презентацій, засоби створення карт, джерела даних, вільні сховища зображень, іконок і візуалізації резюме [13].

Існують принципи, на які потрібно спиратися при роботі з візуалізацією даних. Актуальними для інфографіки є такі:

- високий ступінь стиснення інформації;
- попередня обробка інформації щодо структурування кількісних даних;
- наявність елементів розвитку, зв'язування або підпорядкування інформаційних блоків;
- виражена спрямованість на активізацію когнітивних процесів споживача;
- наявність одного або декількох критеріїв, що об'єднують фрагменти інфографіки в конкретному об'єкті [1].

Сьогодні існує чимала кількість сервісів, що пропонують послуги зі створення інфографіки, наприклад, Infogr.am, Easel.ly, Draw.io. Найбільш оптимальні з них, на наш погляд, для роботи вчителя української літератури наводимо в додатку А. Інфографіка, подана в цій статті, розроблена за допомогою сервісу Canva. Він дозволяє нестандартні розміри полотна, завантаження своїх власних фотографій та ілюстрацій, має велику бібліотеку контенту.

Як зазначають науковці, готовність учителів до візуального подання знань із використанням сервісів для створення інфографіки, включає:

- володіння технологіями подання знань у «стислому» вигляді;
- розвинене візуально-образне мислення;

- володіння когнітивною візуалізацією великого обсягу інформації;
- уміння візуальним способом викладати предмет;
- знання правил і прийомів композиції та колористики;
- знання, що ґрунтуються на механізмах мислення, технології роботи з мультимедіа;
- уміння використовувати інтернет-ресурси і програмне забезпечення для вирішення освітніх задач засобами інфографіки [10], [13].

Процес створення інфографіки складається з декількох етапів:

- формулювання мети її створення та визначення аудиторії (учні, колеги);
- збір, аналітика та обробка інформації;
- побудова доступної візуалізації, вибір формату [6].

Як засвідчила практика, створити якісну інфографіку непросто. Те, що виглядає логічно і функціонально, формується шляхом перебору багатьох варіантів викладу, потребує наявності базових знань подання інформації та глибокого розуміння матеріалу. Оскільки кількість годин, відведених програмою на розгляд цієї теми, обмежена, а усі перераховані інноваційні варіанти роботи на уроках української літератури потребують достатньо часу для опрацювання, залучаємо студентів до підготовки проектів та виступів із результатами роботи на практичних заняттях, апробації підготовлених матеріалів у системі рольових ігор «Урок літератури». Майбутні вчителі також мають змогу продовжити опанування новітніми формами вивчення української літератури у процесі підготовки курсових робіт та написання випускних кваліфікаційних досліджень, а також на четвертому курсі під час проходження виробничої практики у провідних загальноосвітніх навчальних закладах м. Херсона. За цією ж методикою формуємо у студентів-філологів знання та вміння роботи з інфографікою на уроках української літератури. Так, під час виробничої практики студенти-філологи проводили анкетування відповідно до тематики своєї бакалаврської роботи. Аналіз отриманих результатів вони подавали у текстовому варіанті та за допомогою інфографіки. Наприклад, у своїх відповідях на третє запитання «Скільки книг за своє життя Ви прочитали?» 71% (20 учнів) засвідчили, що від 5 і більше книг, 21% (6 осіб) визнали, що найбільша кількість прочитаних ними книг становить від 1 до 5, жодної повністю не прочитали 7% опитаних (2 учні).

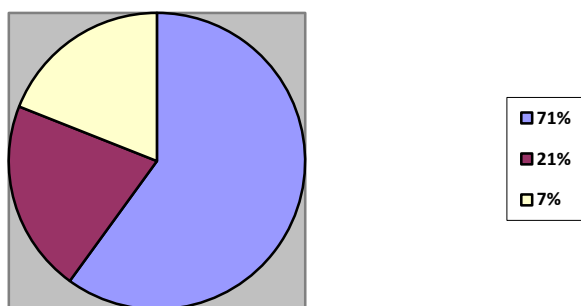

Рис. 2.1. Результати відповідей учнів на третє питання анкети.

Студентка Нестеренко Тетяна під час проходження виробничої практики у 7-Г класі Херсонської спеціалізованої школи I-III ст. № 52 з поглибленим вивченням української мови проводила експериментальну частину свого випускного дослідження. Вона розробила та апробувала інфографіку на уроках вивчення автобіографічної повісті М. Стельмаха «Гуси-лебеді летять». У ході дослідження встановлено, що використання інфографіки можливе на всіх етапах вивчення художнього твору. Під час підготовки до сприймання вона сприяє актуалізації опорних знань, зацікавленню учнів постаттю автора та його твором. На етапі читання допомагає школярам прослідкувати хід подій, зрозуміти значення нових слів, встановити в тексті причинно-наслідкові зв'язки. У процесі аналізу сприяє глибшому

проникненню в неповторний світ художнього тексту. При підведенні підсумків дозволяє виділити головне у виучуваному матеріалі.

Висновки (з перспективами подальших розвідок із напрямку).

Список використаних джерел та літератури (в порядку цитування)

1. Демчук К. Формування лідерських та професійних якостей майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей / Катерина Демчук // Проблеми підготовки сучасного вчителя. — 2012 — № 6 (Ч. 1). — С. 161—166.
2. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії. Навчальний посібник для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навчальних закладів / І. А. Зязюн, Г. М. Сагач. — Київ : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу. — 1997. — 302 с.

Лидия Григорьевна Бондаренко,
кандидат педагогических наук, доцент
кафедры украинской литературы
Херсонского государственного университета,
lidiya.bond.2001@gmail.com

**ПОДГОТОВКА СТУДЕНТОВ-ФИЛОЛОГОВ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ
ИНФОГРАФИКИ НА УРОКАХ УКРАИНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ**

У статті розглядається проблема підготовки майбутніх учителів-філологів до використання інфографіки на уроках української літератури. Зокрема висвітлюються її функції та види. Інфографіка характеризується як інструмент сучасної освіти, напрями використання якої можуть бути різноманітними. Узагальнено досвід створення та використання інформаційної графіки зі студентами факультету філології та журналістики Херсонського державного університету спеціальності «Філологія (українська мова та література)*» на заняттях із методики викладання української літератури та під час виробничої практики.

Ключові слова: методика викладання української літератури, урок літератури, інноваційні методи навчання, інфографіка, вивчення біографії письменника, аналіз художнього твору.

Лідія Григорівна Бондаренко,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри української літератури
Херсонського державного університету,
lidiya.bond.2001@gmail.com

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОГРАФІКИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Introduction. У статті розглядається проблема підготовки майбутніх учителів-філологів до використання інфографіки на уроках української літератури. Зокрема висвітлюються її функції та види. Інфографіка характеризується як інструмент сучасної освіти, напрями використання якої можуть бути різноманітними.

Purpose. Метою статті є висвітлення технології підготовки студентів-філологів до розробки та використання інфографіки в загальноосвітніх навчальних закладах у контексті професійної освіти майбутнього вчителя української літератури.

Methods. Методами дослідження слугували аналіз і синтез наукових джерел із психології та методики,

Results. Узагальнено досвід створення та використання інформаційної графіки зі студентами факультету філології та журналістики Херсонського державного університету спеціальності «Філологія (українська мова та література)*» на заняттях із методики викладання української літератури та під час виробничої практики.

Originality. Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що вперше представлено

Висновки та конкретні пропозиції автора – **Conclusion.**

Key words: методика викладання української літератури, урок літератури, інноваційні методи навчання, інфографіка, вивчення біографії письменника, аналіз художнього твору.

References

1. Demchuk K. Formuvannya lider's'kykh ta profesiynykh yakostey maybutnikh uchyteliv humanitarnykh spetsial'nostey / Kateryna Demchuk // Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelya. — 2012 — # 6 (Ch. 1). — S. 161—166.
2. Zyazyun I. A. Krasa pedahohichnoyi diyi. Navchal'nyu posibnyk dlya vchyteliv, aspirantiv, studentiv serednykh ta vyshchykh navchal'nykh zakladiv / I. A. Zyazyun, H. M. Sahach. — Kyiv : Ukrayins'ko-fins'kyu instytut menedzhmentu i biznesu. — 1997. — 302 s.

Бондаренко Л.Г. Підготовка студентів-філологів до використання інфографіки на уроках української літератури // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки: Збірник наукових праць. Випуск 2, частина 2. – Глухів: Глухівський нац. пед. університет ім. Олександра Довженка, 2018. – С. 76-82.